

WYTYCZNE

W SPRAWIE SPOSOBU POSTĘPOWANIA W PRZYPADKACH ZDARZEŃ Z UDZIAŁEM ZWIERZĄT DZIKO ŻYJĄCYCH.

I. CEL OPRACOWANIA

Celem opracowania jest ujednoczenie sposobu postępowania w przypadkach wystąpienia zdarzeń z udziałem zwierząt dziko żyjących, agresywnych, uczestniczących w wypadkach drogowych i bezpieczeństwa.

II. PRZEPISY PRAWNE

1. Ustawa z dnia 29 stycznia 2004 r. o Inspekcji Weterynaryjnej (Dz. U. z 2020 r, poz. 285)
2. Ustawa z dnia 11 marca 2004 r. o ochronie zdrowia zwierząt oraz zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt (t. j. Dz.U. z 2020 r. poz.1421.)
3. Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt (Dz. U. z 2020 r. poz. 638).
4. Ustawa z dnia 14 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (t. j. Dz. U. z 2020 r. poz. 55 z późn. zm.).
5. Ustawa z dnia 13 października 1995 r. prawo łowieckie (t. j. Dz. U. z 2020 r. poz. 1683, z późn. zm.).
6. Ustawa z dnia 14 grudnia 2012 r. o odpadach (t. j .Dz. U. z 2020 r. poz. 797 z późn. zm.).
7. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t. j. Dz. U. z 2020 r. poz. 713 z późn. zm.).
8. Ustawa z dnia 13 listopada 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminie (t. j. Dz. U. z 2020 r. poz. 1439 z późn. zm.).
9. Ustawa z dnia 21 marca 1985 r. o drogach publicznych (t. j. Dz. U. z 2020 r. poz. 470 z późn. zm.).
10. Ustawa z dnia 20 czerwca 1997 r. prawo o ruchu drogowym (t. j. Dz. U. z 2020 r. poz. 110 z późn. zm.).
11. Ustawa z dnia 21 maja 1999 r. o broni i amunicji (Dz. U. z 2020 r. poz. 955.).
12. Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (Dz. U. z 2020 r. poz. 1740 z późn. zm.).

Niniejsze opracowanie nie stanowi aktu prawnego i na jego treść nie należy powoływać się w przypadku zaistnienia jakichkolwiek sporów na tle opisanych okoliczności. Opracowanie zostało sporządzone w oparciu o wymienione wyżej akty prawne dla celów informacyjnych i szkoleniowych.

III. WSTĘP

Dziki zwierzęta trafiając do miejsc zamieszkałych same znajdują się w niebezpieczeństwie, stąd mądre przemyślane działania mogą uratować życie takiego zwierzęcia, ale przede wszystkim muszą chronić przed niebezpieczeństwem zdrowie i życie ludzi. Działania takie muszą być podejmowane w sposób przemyślany ze względu na dobrostan zwierząt.

W przypadku konieczności dokonania odstrzału, eutanazji, osoby podejmujące takie decyzje, muszą umieć je uzasadnić.

Należy również mieć na względzie określenie dalszego postępowania z

uratowanym zwierzęciem tj. udzielenia fachowej pomocy lekarsko-weterynaryjnej, czy ewentualnie możliwość zagospodarowania mięsa z takich zwierząt, bądź zagospodarowania zwłok.

Uczestnicząc w całym postępowaniu należy przede wszystkim zapewnić bezpieczeństwo ludzi uczestniczących w zdarzeniu, a także bezpieczeństwo osobom postronnym. Przez niebezpieczeństwo, oprócz utraty życia, należy również rozumieć ewentualność zakażenia się chorobami odzwierzęcymi. Podczas transportu należy minimalizować stres oraz ograniczać działanie różnych bodźców m.in. obecność człowieka, obecność obcych zapachów, nieprzemyślanych gwałtownych działań, używanie telefonów, obecność psów. Transportując zwierzęta, należy zdawać sobie sprawę, iż można mieć styczność z materiałem zakaźnym tj. śliną, krwią, odchodami zwierzęcymi. W ramach funkcjonujących zespołów do spraw reagowania kryzysowego należy opracować procedury dotyczące zasad postępowania w sytuacjach m.in. zagrożenia zdrowia publicznego ludzi przez zwierzęta dziko żyjące i sposobu postępowania w wypadkach drogowych z udziałem zwierząt.

IV. Postępowanie przypadku zdarzeń drogowych z udziałem zwierząt dzikich.

Zgodnie z art. 11a ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt, program opieki nad zwierzętami bezdomnymi oraz zapobiegania bezdomności zwierząt, uchwalany przez radę gminy, obejmuje także zapewnienie całodobowej opieki weterynaryjnej w przypadkach zdarzeń drogowych z udziałem zwierząt. Ponieważ ustawodawca nie ogranicza obowiązku zapewnienia całodobowej opieki weterynaryjnej, obowiązek ten dotyczy również zwierząt dzikich.

Podstawowe kwestie stwarzające problemy w prawidłowym realizowaniu powyższego obowiązku to:

- wrodzony lęk przed człowiekiem występujący u zwierząt dzikich, zatem kontakt człowieka z takim zwierzęciem może stwarzać niebezpieczeństwo zarówno dla zwierzęcia, jak i dla człowieka udzielającego pomocy,
- brak odpowiednich środków transportu dla takich zwierząt oraz miejsc do ich przetrzymywania,
- wśród lekarzy weterynarii brak specjalistów mających doświadczenie w zakresie postępowania z dzikimi zwierzętami;
- w zależności od przebiegu i długości leczenia, powrót zwierzęcia do środowiska naturalnego może być niemożliwy,
- finansowanie kosztów leczenia i przetrzymywania tych zwierząt – regulacje prawne nie określają w sposób precyzyjny, kto jest odpowiedzialny za pokrycie kosztów leczenia zwierząt dzikich, konieczne jest doprecyzowanie przepisów gdyż w obecnym stanie prawnym, z jednej strony mamy odpowiedzialność Skarbu Państwa będącego właścicielem zwierząt dzikich, z drugiej odpowiedzialność gminy jako min. zarządcy dróg.

Gmina, w ramach ww. programu, powinna mieć podpisaną umowę z lekarzem weterynarii, który zapewni możliwość dojazdu do zwierzęcia i udzielenia mu niezbędnej pomocy.

Optymalnym rozwiązaniem byłoby zawarcie umowy z ośrodkiem rehabilitacji zwierząt, zlokalizowanym jak najbliżej gminy, w zakresie leczenia i rehabilitacji zwierząt dziko żyjących. Wykaz ośrodków rehabilitacji zwierząt dostępny jest na stronie internetowej Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska. Na terenie województwa śląskiego są to następujące ośrodki:

Nazwa ośrodka rehabilitacyjnego	Lokalizacja	Adres korespondencyjny	Zakres działalności ośrodka
Ośrodek rehabilitacji zwierząt na Górze Czantoria	Góra Czantoria 43-450 Ustroń	Góra Czantoria 43-450 Ustroń	ptaki (jastrzębiowate, sokołowate, sowy)
Leśne Pogotowie przy Nadleśnictwie Katowice	ul. Kościuszki 70 43-190 Mikołów	ul. Kościuszki 70 43-190 Mikołów tel.: 605-100-179	ptaki, ssaki i gady
"Leśne Pogotowie" Ośrodek rehabilitacji zwierząt w Mikołowie przy Nadleśnictwie Katowice	ul. Kościuszki 70 43-190 Mikołów	ul. Kościuszki 70 43-190 Mikołów tel.: 605-100-179	wszystkie dzikie zwierzęta, ptaki, ssaki, gady, płazy oraz zwierzęta egzotyczne
Ośrodek rehabilitacji zwierząt w Chorzowie	Rodzinny Ogród Działkowy im.S. Batorego Chorzów - Batory	ul.Racjonalizatorów 5/3 41-506 Chorzów	ptaki (wróblowe, dzięciołowe, gołębiowe, lelkowe, kraskowe, jerzykowe, sowy, szponiaste, grzebiące, kukułka)
Ośrodek rehabilitacji zwierząt w Bielsku-Białej	ul. Admiralska 10 43-305 Bielsko-Biała	ul. Admiralska 10 43-305 Bielsko-Biała	ptaki, ssaki, płazy i gady
Zespół Szkół Leśnych i Ekologicznych im. S. Morawskiego w Brynku	Brynek ul. Park 4 42-690 Tworóg	Brynek ul. Park 4 42-690 Tworóg	ptaki (szponiaste i sowy)

Zgodnie z opinią Ministra Środowiska, uśmiercenie zwierzęcia objętego ochroną gatunkową możliwe jest jedynie po uzyskaniu zezwolenia:

- Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska – w przypadku zwierząt objętych ochroną ścisłą,
- regionalnego dyrektora ochrony środowiska – w przypadku zwierząt objętych ochroną częściową.

W związku z powyższym, wydaje się, że gmina powinna wystąpić do ww. organów o wydanie zezwolenia na ewentualne uśmiercenie zwierzęcia objętego ochroną, gdy będzie ono wynikało z przyczyn humanitarnych, a zostanie stwierdzone przez lekarza weterynarii, członka Polskiego Związku Łowieckiego, inspektora organizacji społecznej, której statutowym celem działania jest ochrona zwierząt, funkcjonariusza Policji, straży ochrony kolei, straży gminnej, Straży Granicznej, pracownika Służby Leśnej lub Służby Parków Narodowych, strażnika Państwowej Straży Łowieckiej, strażnika

łowieckiego lub strażnika Państwowej Straży Rybackiej. (Prawdopodobną podstawą do wydania tej opinii jest zapis art. 33 ust. 1b ustawy o ochronie zwierząt, może należałoby ustalić czy ust. 3 art.33 jest odstępstwem od ww. artykułu).

Zasadne jest, aby na stronie internetowej gminy umieszczono informacje dotyczące danych podmiotu, z którym została podpisana umowa o świadczeniu usług lekarsko – weterynaryjnych w przypadku zdarzeń drogowych z udziałem dzikich zwierząt, a także kontaktowy numer telefonu, pod który należy dokonać zgłoszenia o wypadku drogowym lub innym zdarzeniu losowym z udziałem dzikich zwierząt.

Gmina powinna także zabezpieczyć możliwość użycia broni Palmera, która w przypadku zdarzeń ze zwierzętami dzikimi może mieć kluczowe znaczenie dla bezpieczeństwa człowieka. Zgodnie z opinią Sztabu Policji Komendy Wojewódzkiej Policji w Kielcach, w świetle przepisów ustawy z dnia 21 maja 1999 r. o broni i amunicji, broń/strzelba Palmera spełnia wymogi definicji broni pneumatycznej i tak jest traktowana. W związku z powyższym, nie jest wymagane zezwolenie na jej zakup, natomiast warunkiem prawnego posiadania jest jej zarejestrowanie. Obowiązek rejestracji wynika z przepisu art. 9 ust. 4 przedmiotowej ustawy, przy czym kartę rejestracyjną broni pneumatycznej wydaje komendant powiatowy/miejski Policji, właściwy ze względu na miejsce stałego pobytu nabywającej broń osoby lub siedziby zainteresowanego podmiotu. Nabywcą tego rodzaju broni może być zatem osoba fizyczna, np. lekarz weterynarii, jak również inne podmioty np. Urzędy Miast, Starostwa Powiatowe, Urzędy Gmin itp. Zgodnie z art. 13 ust. 1 ww. ustawy, nabywca broni ma obowiązek zarejestrować ją w terminie 5 dni od dnia nabycia. Przy rejestracji broni należy zwrócić szczególną uwagę na termin rejestracji broni od chwili zakupu, określony w art. 13 ust. 1 ustawy.

Policja nie prowadzi żadnych szkoleń w zakresie użycia broni pneumatycznej, w tym broni Palmera. Nie może też z uwagi na obowiązujące przepisy prawne dysponować taką bronią, gdyż nie jest to broń służbowa Policji, a tylko taką policjanci mogą się posługiwać w czasie wykonywania służby.

Dodatkowo, należy mieć na względzie, że ranne zwierzę może stanowić zagrożenie dla bezpieczeństwa ruchu drogowego, w związku z czym zastosowanie znajduje także przepis art. 129 ust. 1 ustawy z dnia 20 czerwca 1997 r. *Prawo o ruchu drogowym*, zgodnie z którym do zadań Policji należy czuwanie nad bezpieczeństwem i porządkiem ruchu na drogach, zatem zawsze wskazane jest powiadomienie o zaistniałej sytuacji Policji.

V. Postępowanie ze zwierzęciem łownym, które znalazło się poza terenem jego naturalnego bytowania.

W przypadku znalezienia się zwierzęcia łownego poza terenem jego naturalnego bytowania zastosowanie mają przepisy ustawy o *samorządzie gminnym* i ustawy o *utrzymaniu czystości i porządku w gminach*.

Zgodnie z art. 7 ust. 1 pkt 4 ustawy o *samorządzie gminnym*, do zadań własnych gminy należy m.in. utrzymanie porządku. Powyższe wynika także z art. 3 ust. 1 ustawy o *utrzymaniu czystości i porządku w gminach*. Pojawienie się zwierząt łownych poza ich środowiskiem naturalnym należy więc traktować jako zdarzenie powodujące konieczność działania gminy w celu przywrócenia porządku.

W tym zakresie gmina powinna nawiązać współpracę z Polskim Związkiem Łowieckim, do którego zadań, zgodnie z art. 34 pkt 2 ustawy *Prawo łowieckie*, należy współdziałanie z administracją samorządową w zachowaniu i rozwoju populacji zwierząt łownych i innych zwierząt dziko żyjących. Współpraca myśliwych znających zwyczaje i zachowania zwierzyny łownej w sytuacjach zagrożenia i stresów, pozwala często na uniknięcie odstrzału lub śmierci zwierzęcia na skutek niepotrzebnych urazów wywołanych przez niewłaściwe postępowanie w danej sytuacji przez służby miejskie. Prawidłowo wykorzystana wiedza myśliwych pozwala ograniczyć niepotrzebne straty zwierzyny.

Metody postępowania opracowane dla zdarzeń drogowych mogą zostać wykorzystane także w przypadku innych zdarzeń z udziałem zwierząt dzikich poza terenem jego naturalnego bytowania.

Podejrzenie choroby zakaźnej u żywego lub martwego zwierzęcia łownego.

W przypadku podejrzenia wystąpienia u żywego zwierzęcia choroby zakaźnej, a w związku z tym ryzyka rozprzestrzeniania się zagrożenia epizootycznego, zastosowanie znajdują przepisy art. 42 ustawy z dnia 11 marca 2004 r. o *ochronie zdrowia zwierząt oraz zwalczania chorób zakaźnych zwierząt*, zgodnie z którymi w przypadku powzięcia informacji o podejrzeniu wystąpienia choroby zakaźnej zwierząt, obowiązkowe jest niezwłoczne powiadomienie o tym fakcie organu Inspekcji Weterynaryjnej, tj. właściwego miejscowo powiatowego lekarza weterynarii.

VI. Postępowanie przypadku znalezienia zwierzyny padłej.

W przypadku znalezienia zwierzyny padłej należy w pierwszej kolejności ustalić komu przysługuje prawo jej własności i na kim spoczywa obowiązek utrzymania czystości w danym miejscu.

Zgodnie z art. 2 ustawy *Prawo łowieckie*, zwierzęta łowne w stanie wolnym, jako dobro ogólnonarodowe, stanowią własność Skarbu Państwa.

W sytuacji znalezienia zwierzęcia padłego istotne jest to, na czyim gruncie znajduje się martwe zwierzę.

W postępowaniu w konkretnym przypadku należy kierować się przepisami ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o *samorządzie gminnym* i ustawy z dnia 13 września 1996 r. o *utrzymaniu czystości i porządku w gminach*. Zgodnie z art. 7 ust. 1 pkt 3 ustawy o *samorządzie gminnym*, zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy, które obejmują w szczególności utrzymanie czystości i porządku. Art. 3 ust. 1 ustawy o *utrzymaniu czystości i porządku w gminach* stanowi natomiast, że

utrzymanie czystości i porządku w gminach należy do obowiązkowych zadań własnych gminy. Zgodnie z art. 3 ust. 2 tejże ustawy gminy zapewniają czystość i porządek na swoim terenie i tworzą warunki niezbędne do ich utrzymania. Wyliczenie dokonane dalej w tym przepisie wskazuje, że realizacja tego obowiązku następuje m.in. przez zapewnienie zbierania, transportu i unieszkodliwiania zwłok bezdomnych zwierząt lub ich części oraz współdziałanie z przedsiębiorcami podejmującymi działalność w tym zakresie. Ponieważ ma ono charakter przykładowy (ustawodawca posługuje się sformułowaniem „w szczególności”), należy uznać przez analogię, że przepis ten dotyczy także zwłok zwierząt łownych. Pojawienie się zwłok zwierząt łownych na terenie gminy należy więc traktować tak samo, jak pojawienie się zwłok zwierząt bezdomnych, tzn. jako zdarzenie powodujące konieczność działania gminy w celu przywrócenia czystości i porządku. Co więcej, ustawa o utrzymaniu porządku i czystości w gminach zobowiązuje gminę do zapewnienia budowy, utrzymania i eksploatacji instalacji i urządzeń do zbierania, transportu i unieszkodliwiania zwłok zwierzęcych lub ich części (art. 3 ust. 2 pkt 2 lit. c). W każdym konkretnym przypadku to gmina będzie w ostateczności obowiązana do zajęcia się zwłokami zwierząt łownych i ich unieszkodliwienia.

W pełni uzasadnione byłoby także poinformowanie o każdym przypadku pojawienia się martwej zwierzyny właściwego nadleśnictwa, dzierżawcy bądź zarządcy obwodu łowieckiego, w celu ujęcia danego ubytku w rocznym planie łowieckim. Obowiązek taki spoczywa na dzierżawcach i zarządcach obwodów łowieckich na podstawie § 3 ust. 1 pkt 4 lit. f oraz ust. 3 rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 13 listopada 2007 r. *w sprawie rocznych planów łowieckich i wieloletnich łowieckich planów hodowlanych*. Biorąc pod uwagę ewentualne zagrożenie epizootyczne – rozprzestrzenienie chorób zakaźnych zwierząt, dzierżawca obwodu łowieckiego jest też zobowiązany o powyższym fakcie powiadomić Inspekcję Weterynaryjną. **Ze względu na zagrożenie wystąpienia afrykańskiego pomoru świń, o znalezieniu padłego dzika każdorazowo powinien być powiadomiony o tym fakcie właściwy miejscowo powiatowy lekarz weterynarii.** Koła łowieckie ze względu na dobrze pojęty interes dzierżawcy obwodu, winny ściśle współpracować w powyższych sprawach z właściwą władzą wykorzystując swoje możliwości wynikające z posiadanej wiedzy uzyskanej podczas penetracji łowisk. Szybko uzyskane informacje o stwierdzeniu padłych zwierząt pozwolą powołanym do tego instytucjom reagować poprzez podjęcie czynności mających na celu usunięciu zagrożeń wynikających z rozkładu materiału biologicznie czynnego.

W przypadku znalezienia w terenie trofeów łowieckich np. poroża zwierzyny padłej oraz poroże samoistnie zrzucone.

Kwestię własności poroży zwierzyny padłej oraz poroży samoistnie zrzuconych, tzw. zrzutów regulują przepisy ogólne prawa cywilnego. Zwrócić należy jednak uwagę, że w ustawie z dnia 16 kwietnia 2004 r. *o ochronie przyrody* znajduje się zakaz zbierania poroży w parkach narodowych i rezerwatach przyrody (art. 15).